

Mendelova univerzita v Brně
Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Dětská práce v subsaharské Africe
Bakalářská práce

Autor: Adéla Zupalová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Miroslav Horák, Ph. D.

Brno, 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby byla moje práce zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:

.....

podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. et Mgr. Miroslavovi Horákovi, Ph. D za vedení mojí bakalářské práce, za jeho čas, připomínky a ochotu.

ABSTRACT

The aim of this thesis is to determine how child labour affects lives of children in developing countries. First section covers basic information and analyse the causes and consequences of child labour. Next section is focused on Ethiopia and Democratic republic of Congo, where child labour is the most prevalent, especially in mining, armed conflicts and agriculture. Following section examines the impact of lack of education and poverty and its emergence. Finally potential solutions to reduce or completely eliminate child labour are mentioned as well as the influence of organizations and campaigns which aim is to improve conditions in the mentioned countries above.

Keywords: Child labor, education, poverty, Africa

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak dětská práce ovlivňuje život dětí v rozvojových zemích. První část zahrnuje základní informace a zabývá se příčinami a důsledky dětské práce. V další části se zaměřuji na Etiopii a Demokratickou republiku Kongo, ve kterých je dětská práce nejrozšířenější a to hlavně v hornictví, v ozbrojených konfliktech a v zemědělství. Následující část zkoumá dopad nedostatečného vzdělání a chudoby a s tím související vznik této problematiky. Závěrem jsou navrženy možná řešení ke zmírnění či úplnému odstranění práce dětí a vliv organizací a kampaní na zlepšení podmínek ve výše zmiňovaných zemích.

Klíčová slova: dětská práce, vzdělávání, chudoba, Afrika

Obsah

1	Úvod	9
2	Cíl a metody zpracování práce	10
3	Vymezení základních pojmů	11
3.1	Definice pojmu dětská práce	11
3.2	Formy dětské práce	12
3.3	Definice dítěte	12
4	Historie dětské práce	13
5	Příčiny dětské práce v subsaharské Africe	14
5.1	Chudoba	14
5.2	Nedostatečné vzdělání.....	15
6	Charakteristika regionu subsaharská Afrika	17
6.1	Příčiny zaostalosti subsaharské Afriky	20
6.1.1	Koloniální minulost	20
6.2	Dětská práce v subsaharské Africe.....	22
6.3	Etiopie	23
6.3.1	Práce v zemědělství	26
6.3.2	Obchodování s dětmi	27
6.4	Demokratická republika Kongo	28
6.4.1	Děťští vojáci.....	29
6.4.2	Práce v dolech	31
7	Dopady dětské práce	33

8	Role firem a mezinárodních organizací usilujících o odstranění dětské práce	35
8.1	Člověk v tísní	36
8.2	Kampaň „Stop dětské práci“	37
9	Řešení	38
9.1	Fungující finanční trh	38
9.2	Zvýšení informací	38
9.3	Zvýšení vzdělanosti.....	39
10	Závěr	40
11	Summary	41
12	Bibliografie	42

1 Úvod

Problematika dětské práce je stále aktuálnějším tématem. Dnes ji můžeme zařadit do problému globálního. Setkáváme se s ní jak v nejbohatších zemích, tak v těch nejchudších. Každé dítě na světě má právo na vzdělání. Zajištění těchto práv vyžaduje splnění určitých povinností a právě stát má odpovědnost tato práva dodržovat. Avšak v určitých oblastech tomu tak bohužel není. K naplňování těchto práv by měly taktéž přispívat obchodní společnosti a další subjekty. S postupem času vznikl nespočet organizací, které se tímto problémem zabývají a snaží se počet pracujících mladistvých snížit, či úplně odstranit.

Většina lidí si neuvědomuje, že právě děti mají podíl na výrobě velké části produktů, se kterými se denně setkávají. V rozvinutých zemích není tak běžná jako v zemích rozvojových. V Evropě téměř nepatrná.

Od roku 2000 se počet pracujících dětí rapidně snížil a to z 246 miliónů na 168 miliónů dětí. Největší pokrok byl zaznamenán v letech 2008 – 2012, kdy došlo k poklesu z 215 miliónů na 168 milionů. Počet dětí postižených touto problematikou se zlepšil téměř o třetinu. Zejména u pracujících dívek došlo k výrazné změně – snížení o 40 % a u chlapců o 25 % (ILO, 2013).

Cílem organizace ILO je odstranit nejtěžší formy dětské práce a to do roku 2016. Ačkoliv je již dnes zaznamenán výrazný pokles, konečný cíl je stále nedosažitelný. ILO postupuje správným směrem, ale musí vynaložit veškeré úsilí k dosažení vytyčených cílů. V tomto případě zde hraje velkou roli postavení vlád zemí a také firem, které jsou v pozici zaměstnavatelů. Těmto firmám jde však nejvíce o zisk a nejnižší náklady, většinou přehlídí tyto „nedostatky“ a snaží se přesunout výrobu do oblastí, kde se nachází nejlevnější pracovní síla.

Nejvyšší absolutní počet se nachází v okolí Asie (78 milionů), vzhledem k podílu obyvatelstva je subsaharská Afrika i nadále oblastí s nejvyšším výskytem dětské práce (21 %). Nejvíce dětí pracuje v sektoru zemědělství – 98 miliónů (59 %), ve službách 54 miliónů a v průmyslu 12 miliónů (ILO, 2013).

2 Cíl a metody zpracování práce

Tato bakalářská práce se zabývá dětskou prací a to především v oblastech subsaharské Afriky, kde je dětská práce nejčtenější. Cílem této práce je seznámení s problematikou dětské práce, jejím vznikem, příčinami, důsledky a vlivem organizací na její odstranění.

Bakalářská práce je členěna do více částí. V první části jsou nastíněny základní pojmy a definice, se kterými se budeme setkávat v průběhu celé práce. Další část se věnuje historii dětské práci a jsou zde zmíněny i příklady, kde jsme se v minulosti mohli setkat s tímto problémem a jak vůbec vznikl. Ve třetí části se seznamujeme s oblastí subsaharské Afriky, kde je problém práce mladistvých velice vážný a to právě kvůli chudobě, kterou je tato oblast proslulá již po mnoho let. Další část je zaměřena na konkrétní země a to Etiopii a Demokratickou republiku Kongo, kde je velice obtížné se této činnosti už od velice útlého věku dětství vyhnout.

V poslední kapitole jsou shrnuty největší dopady, které zapříčiňuje dětská práce a navrženy řešení k zmírnění práce dětí a zlepšení situace v rozvojových zemích a to pomocí vládních či nevládních organizací, díky kterým dochází k eliminaci.

V této práci je použita metoda literární rešerše. Zdroje jsou čerpány převážně z odborných knih, časopisů a především pak z odborných výzkumů mezinárodních institucí.

3 Vymezení základních pojmů

3.1 Definice pojmu dětská práce

„Termín ‚dětská práce‘ je často definován jako práce, která zbavuje děti jejich dětství, potenciálu a důstojnosti a která narušuje jejich fyzický a mentální vývoj. Týká se to především práce, která je, ať už mentálně, psychicky, sociálně, anebo morálně nebezpečná a škodlivá a také zároveň narušuje školní docházku“ (ILO, 2013).

Roku 1973 přijala Mezinárodní organizace práce Úmluvu o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání (Minimum Age Convention No. 138), která ustanovuje věk 15 let jako hranici pro vstup do zaměstnání, za jiných zvláštních okolností dokonce 13 let a pro fyzicky náročnou práci 18 let (ILO, 2013).

Ovšem ne každá práce, kterou vykonává dítě je považována za dětskou práci. Jde pouze o takovou práci, která se odráží na zdraví dítěte, omezuje ho ve vzdělání a je nelegální. Mezi tyto práce se nezahrnuje občasná pomoc dítěte při domácích pracích a různé typy brigád, které nezasahují do vyučování a neohrožují vývoj dítěte.

ILO (2005) ve své zprávě *Accelerating action against child labour* rozlišuje tři kategorie dětské práce:

- 1. Děti v zaměstnání (Children in employment)** – jde o placenou i neplacenou práci, uvnitř i vně rodiny, formální i neformální práci. Zahrnuje veškeré ekonomické aktivity vykonávané dítětem nejméně jednu hodinu během daného období.
- 2. Děti vykonávající dětskou práci (Children in child labour)** – jde o takový druh práce, kterou vykonává dítě, které zatím nedosáhlo odpovídajícího věku pro danou práci. V tomto případě může jít o nejhorší formy dětské práce.
- 3. Nebezpečná práce (Hazardous work by children)** – zahrnuje dlouhé pracovní směny, sexuální zneužívání, práci v nepříznivých podmínkách, noční práci. Tyto formy práce mají velký vliv na zdraví dítěte, na jeho bezpečnost a vývoj.

3.2 Formy dětské práce

Dětská práce má mnoho různých forem. Prioritou zůstává odstranění těch nejhorších, které jsou definovány v čl. 3 Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 182:

- a) všechny formy otroctví – prodej a obchodování s dětmi, otroctví spojené se zadlužením, povinné a nucené práce, včetně najímání dětí do ozbrojených konfliktů
- b) nucení dětí k prostituci či pornografii
- c) použití, obstarávání nebo nabízení dítěte k nezákonným činnostem, např. k výrobě a obchodování s drogami
- d) práce, která je svou povahou či důsledky odrážena na zdraví dítěte, ohrožující jeho bezpečnost nebo morálku (ILO, 2013).

3.3 Definice dítěte

Dle zákona č. 104/1991 Sb. a Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí lidská bytost, která je mladší osmnácti let, není-li podle právního řádu, který se vztahuje na dítě, dosaženo dříve. V každé kultuře je dospělost dítěte odlišná, někde dokonce věk nehraje až tak velkou roli. V některých státech dítě dosáhne zletilosti po absolvování svatebního obřadu. V Africe je toto období spojeno s danými rituály, které nemusí být vždy přijatelné a dítě si často odnáší trvalé následky. U mladých dívek a chlapců je prováděna obřízka jako začátek nové etapy života – dospělosti.

4 Historie dětské práce

Dětská práce se začala rozšiřovat již v polovině 18. a v průběhu 19. století, tedy během průmyslové revoluce. Děti pracovaly dlouhé hodiny v nebezpečných podmínkách za minimální výdělky, které byly často až nulové. Pracovaly všechny děti, které byly schopni pracovat, a to bez ohledu na zdraví, věk či dosažené vzdělání. Nejčastěji zastávaly pozice dělníků díky jejich velikosti, která jim umožnila pohybovat se v malém prostoru v továrnách či dolech. Téměř každé dítě pomáhalo rodinám na farmách, či vykonávalo jiné domácí práce.

Již v předindustriálním období tvořily děti mladší 15 let 40 % populace, což s sebou přineslo jisté sociální problémy. V dnešních rozvinutých zemích nastala díky průmyslové revoluci změna v tomto věkovém rozložení. V polovině 20. století se počet jedinců pod 15 let snížil na 25 % (Coleman, 1956).

Během průmyslové revoluce byly děti zaměstnávány dokonce od věku 4 let, většinou pracovaly ve výrobních fabrikách při otřesných pracovních podmínkách. Jako příklad můžeme uvést Charlese Dickense, který ve svých dvanácti letech pracoval se svojí rodinou ve vězení pro dlužníky v továrně na leštidla na boty (Schlicke, 1999).

Africké děti pracovaly doma a na farmách po dlouhou historii. V severních částech Subsaharské Afriky je hlavním vlivem islám, tradice a především chudoba. V oblastech, kde byly časté konflikty a občanské války děti působily např. jako vojáci či pomocná síla již od pradávna (Bass, 2004).

5 Příčiny dětské práce v subsaharské Africe

5.1 Chudoba

Chudinské státy mají vyšší tendenci k výskytu dětské práce a to díky nízké kvalitě vzdělání a nedostatku škol. Z hlediska poptávky po práci jsou právě děti upřednostňovány před dospělými. Jeví se jako levná pracovní síla, tudíž firma dá přednost dítěti z hlediska nákladů. Také zde velkou roli hrají slabé zákony. Výsledkem je pak vysoká míra nezaměstnanosti dospělých ve většině afrických zemí (Hronová, Začalová, Štuková, 2012).

Studie Světové banky „Voices of the poor“ prováděna roku 2000 s cílem porozumění tohoto termínu a navržení možných řešení pro boj s tímto rozsáhlým problémem, zahrnuje výpovědi více než 60 000 lidí z 60 zemí světa. Začarovaný kruh chudoby je obtížné prolomit. Dva zcela odlišné pojmy sociální vyloučení a chudoba jsou hluboce propojeny. Chudí lidé zůstávají chudí z toho důvodu, že jsou vyloučeni z přístupu ke zdrojům, nesdílí dostatek informací.

Roku 1990 Světová banka určila hranici extrémní chudoby (tzv. absolutní chudoba, viz také extrémní chudoba) příjem dosahující 1 USD/den v paritě kupní síly. V roce 2005 byla tato hranice zvýšena na částku 1,25 USD/den a 2,50 USD/den (Ravallion, Chen, & Sangraula, 2009).

Tento stav nastává, pokud člověk není schopen uspokojit své základní (fyziologické a biologické) potřeby. Jde zejména o stravu, ošacení, přístřeší, zdravotní péči a vzdělání. Přípustná hodnota daného ukazatele se označuje jako tzv. hranice chudoby. Avšak toto určení s sebou přináší jisté nedostatky. Každý stát má svůj vlastní práh pro určení chudoby. Jinak tomu bude např. v USA v porovnání s Haiti. Lidé s odlišnou úrovní života budou mít zajisté každý jiný pohled na to, co pro ně znamená chudoba. Stanovení této hranice je diskutabilní. Někteří tvrdí, že nastavení je příliš vysoké, jiným se zdá naopak příliš nízké. Díky této hranici můžeme sledovat pokrok v odstranění chudoby v rozvojevém světě (Deaton, 2010).

V nejhudších zemích je hranice chudoby nízká a není zaznamenán téměř žádný ekonomický růst. Měření chudoby nejvíce závisí na tom, v jakém stavu se lidé nachází. Ve vyspělých zemích je stanoven takový standard, který by si mohl dovolit každý jedinec. Naproti tomu v chudých zemích si tento standard nedokážou představit a byl by tam těžko aplikovatelný. Lze tvrdit, že absolutní chudoba je běžnější v chudých zemích, zatímco relativní spíše v bohatých.

Běžnější typ měření chudoby je relativní chudoba. Tento typ měření nám definuje žití pod relativním prahem chudoby. Pojem nám takzvaně porovnává příjmy mezi populací. Příkladem může být rodina, která má vysoké příjmy, dokáže zajistit základní potřeby, ale v porovnání s příjmy většiny populace je její úroveň relativně nízká. Lidé, žijící ve vyspělých zemích, kteří mají příjem nedosahující této výše, mají nárok na sociální pomoc (Ravallion, 2009).

Velkým problémem v rozvojových zemích je tzv. „debt bondage“. Jedná se o situaci, ve které se ocitne rodina s tak nízkými příjmy, že je nucena si půjčit peníze. Později zjistí, že není schopna své dluhy splácet a jediným východiskem je odpracování si tohoto dluhu. Tyto rodiny jsou pak nuceny posílat pracovat své děti. Tomuto problému se snaží zabránit několik mezinárodních organizací. Především organizace ILO, která vydala mezinárodní dohody, které debt bondage zakazují (Falola, 1994).

5.2 Nedostatečné vzdělání

Vzdělání je v mnoha zemích Afriky téměř nedosažitelné, i když je bráno jako základní předpoklad rozvoje osobnosti. Problémem je nedostatek finančních prostředků a školních zařízení. Pro rodiče je pak uživení svého dítěte velice nákladné. Vezmeme-li v potaz další náklady spojené s navštěvováním školy jako je doprava, stravování, finanční prostředky na školní pomůcky, apod. V případě, pokud je školné zdarma, rodič i tak musí zaplatit za tyto vedlejší potřeby. Politika každého státu by se měla snažit posílat co nejvyšší investice právě do vzdělávacího sektoru.

Některé státy však vynaloží peníze raději na zbrojení, v horším případě o tom, kam půjdou peníze dál, často rozhodují zkorumpovaní úředníci. Navštěvování školy bývá v těchto oblastech velice nákladné a zajištění vzdělání pro všechny je pro stát velice drahá záležitost. Z toho důvodu rodiče považují posílání svých dětí do práce za nejproduktivnější využití času.

V rozvinutých státech rodiče často investují spoustu peněz do vzdělání svých potomků, aby tak znásobili své bohatství. V chudých státech však nespočet rodin nemá peníze ani na pokrytí základních pomůcek pro rozvoj svých dětí.

Mezinárodní organizace ILO podporuje cíle vzdělávání skrze důstojné pracovní strategie, včetně boje proti dětské práci. Peníze jsou investovány také do školení pracovníků a učitelů.

6 Charakteristika regionu subsaharská Afrika

Africký kontinent dělíme na severní oblast a oblast subsaharské Afriky. Subsaharskou Afriku tvoří většina států celého kontinentu a právě tato část je nejvíce zasažena chudobou. Tato oblast zahrnuje 47 států. V tabulce č. 1 se nachází rozdělení států dle oblastí. Do severní části řadíme státy Egypt, Tunisko, Alžírsko, Maroko, Západní Saharu a Libyi. Tyto státy se dělí nejen z hlediska příjmu, ale také z kulturní odlišnosti. Region subsaharské Afriky můžeme rozdělit na čtyři oblasti a to střední a jižní Afriku a západní a východní oblast (UNITED NATIONS STATISTICS DIVISION, 2013).

Některé mezinárodní organizace toto rozdělení zavrhnou. Podle IMF jsou země SSA rozděleny do následujících skupin:

- 1) země vyvážející ropu (Nigérie, Angola)
- 2) země s nízkým příjmem (Zimbabwe)
- 3) země se středním příjmem (Nigérie, Pobřeží slonoviny)
- 4) země nestabilní (Somálsko)
- 5) země bohaté na přírodní zdroje (ČAD, Nigérie)
- 6) země ovlivněné polohou - pobřežní a vnitrozemské (Connell, N. D.).

Téměř všechny státy subsaharské Afriky byly v devadesátých letech ekonomicky i sociálně politicky oslabeny. Mezi ukazatele tohoto negativního průběhu můžeme zařadit:

- Výrazný pokles průměrného výtěžku a z toho plynoucí pokles životní úrovně
- Pokles zahraničních investic
- Ztěžující pracovní podmínky, snižování produktivity a vysoká nezaměstnanost
- Rozpad sociálních infrastruktur
- Dětská úmrtnost a vysoký počet podvyživených dětí, kojenecká úmrtnost
- Nedostatek sociálních služeb, přítomnost slumů
- Degradace životního prostředí,
- Občanské války a další konflikty (Gedlu, 1998).

Nedostatečný přístup k informacím a zdrojům je dalším značným problémem. Stejně tak zůstává Subsaharská Afrika regionem s nejvyšším výskytem AIDS. I přes zvýšení prevence a rozšíření antikoncepce se zde nachází spousta případů s nakažou HIV. V tabulce níže můžeme vidět rozdělení subsaharské Afriky dle regionů podle OSN.

Tab. 1: Regionální rozdělení států

Subregion	Státy
Západní Afrika	Benin, Burkina Faso, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Kapverdy, Libérie, Mali, Mauritánie, Niger, Nigérie, Pobřeží slonoviny, Senegal, Sierra Leone, Svátá Helena, Togo
Střední Afrika	Angola, Čad, Demokratická republika Kongo, Gabon, Kamerun, Kongo, Rovnicková Guinea, Středoafriická republika, Svátý Tomáš a Princův ostrov
Východní Afrika	Burundi, Džibutsko, Eritrea, Etiopie, Keňa, Komory, Madagaskar, Malawi, Mauricius, Mayotte, Mosambik, Réunion, Rwanda, Seychely, Somálsko, Tanzánie, Uganda, Zambie, Zimbabwe (+ Súdán)
Jižní Afrika	Botswana, Jihoafrická republika, Lesotho, Namibie, Svazijsko

Zdroj: UNITED NATIONS STATISTICS DIVISION, 2013

6.1 Příčiny zaostalosti subsaharské Afriky

Černá Afrika je charakteristická značnou zaostalostí oproti vyspělým zemím. Ačkoliv je tento region výrazně zásoben nerostným bohatstvím, setkáváme se zde se špatnou životní úrovní, nedostatečnou zdravotní péčí a nedostatky ve školství. Pro zanalyzování současné situace je třeba neopomenout historické události.

6.1.1 Koloniální minulost

Nejen v Africe vedl kolonialismus k obohacování mocností a urychlení průmyslového rozvoje zemí. Díky kolonialismu vznikly rozdíly mezi rozvinutými a rozvojovými státy a mimo jiné způsobil hospodářský úpadek. (Koťátko, 1936)

Nadvláda evropských států způsobila ne příliš pozitivní vývoj a výrazně poznamenala život v afrických zemích. Jako počátek vzniku kolonialismu se datují 80. léta 19. století (Iliffe, 2001).

Do roku 1880 považovali Evropané Afriku za ne příliš atraktivní, bez surovinových zdrojů a zaměřovali se především na státy v okolí pobřeží a na sever, kde se jevily výhodnější podmínky pro odbyt evropského zboží a přístup k přírodním zdrojům. Pokud došlo k zabránění větších území (např. jižní Afrika a Alžírsko), šlo většinou pouze o strategické plány a mocenské důvody (Lacina a kol., 1987).

Po roce 1880 se na území Afriky vrhli Evropané a rozdělili si regiony. Oproti místnímu obyvatelstvu měli kolonizátoři značné výhody. Jednalo se především o zbraně a lékařské prostředky, které na tomto území nebyly zatím známy (Iliffe, 2001).

Jelikož o bohatství země bylo známo poměrně málo, šlo spíše o objevení nových, zatím neznámých, zdrojů. Každá mocnost se snažila obsadit co největší území a často šlo o nepromyšlené pronikání na území, jejichž rentabilita se v tehdejší době rovnala nule (Lacina a kol., 1987).

Motivace evropských mocností byly různé. Snaha upevnit své mocenské pozice a to prostřednictvím získávání nových území plynula ze všech mocností. U Francie bylo hlavním cílem obnovení svého mocenského statusu, který se zhroutil po porážce v prusko-francouzské válce, a Německo se snažilo o nastolení rovnováhy sil v Evropě (Reid, 2011).

V roce 1884 se v Berlíně konala tzv. Berlínské konference, které se zúčastnilo 14 států a která řešila situaci v Africe a její následné rozdělení. Cílem bylo dohodnutí se států na spolupráci v boji proti obchodu s otroky. Také zde byly ustanoveny opatření proti vzniku dalších válek mezi mocnostmi. Tento proces se také mimo jiné označuje jako „Hon na Afriku“. Nově do hry vstoupilo také Německo, Itálie a Belgie.

I přes časté konflikty a spory mezi mocnostmi, které provázely dělení Afriky, nedošlo v tomto období k válkám. Nicméně definitivní rozdělení kontinentu a s ním spojené úsilí Německa, se staly hlavní příčinou první světové války (Lacina a kol., 1987).

Kolonialismus po sobě zanechal mnoho důsledků. Osvobozené země zůstaly bez fungujícího státního systému a nerozvinutého hospodářství. Vývoj se nezlepšil ani po nástupu supervelmocí SSSR a USA, kdy se Afrika dostala ještě do většího úpadku a stala se ještě více rozvrácená.

Po koloniálním období následovala dekolonizace, kdy vzniklo 17 nezávislých států a která s sebou opět přinesla značné problémy. Státy se mezi sebou lišily zejména počtem obyvatel, územím a zásobami nerostných surovin.

Počátek třetí vlny v Africe dosáhl vrcholu v roce 1960. Hlavní příčinou, vedoucí k dekolonizaci byl africký nacionalismus a nezávislost. Zatímco některé země získaly nezávislost dříve (např. Belgické Kongo), jiné si musely projít zdlouhavými boji a válkami (portugalské kolonie). (Záhořík, 2012).

6.2 Dětská práce v subsaharské Africe

Jak už bylo zmíněno výše, problematika dětské práce v regionech Subsaharské Afriky je nejčtenější a je zde běžná již od nepaměti. Postavení států úzce souvisí s kolonizací, přičemž kolonie ve většině případů nezaznamenaly téměř žádný ekonomický růst, v některých případech se krize naopak prohloubila. V částech východní a jižní Afriky je nejvyšší podíl dětí zapojených do práce na světě vůbec. V období let 2008-2012 byl zaznamenán pokles případů, v porovnání s ostatními postiženými oblastmi zde byl však pokrok nejpomalejší (ILO, 2013).

Okolo 150 milionu dětí se zde denně setkává s výkonem práce. UNICEF ve své zprávě z roku 2011 upozorňuje na diskriminaci pohlaví a to zejména u domácích prací u dospívajících. Ačkoliv zjištěná data ukazují, že je do dětské práce zapojeno více chlapců než dívek, odhaduje se, že 90 % dětí zapojených do domácích prací jsou právě dívky (UNICEF, 2013).

Výběr pohlaví je vnímáno z hlediska tradice. Žena je téměř v každé společnosti brána jako bytost, jejímž úkolem je starat se o dům, vaření a děti a k těmto činnostem vzdělání nepotřebuje (ILO, 2002).

S prací se zde denně setkává 40 % dětí ve věku od 5 do 14 let v porovnání se západní Evropou, kde pracuje 16 % dětí a Severní Amerikou (21 %), je toto číslo znepokojivé. Tento věk však skrývá značné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi (Bass, 2004).

Největším zaměstnavatelem je zemědělský sektor, ve kterém pracuje 70 % světové dětské populace v Africe, podle odhadů je v sektoru zastoupeno 56 – 72 milionů dětí. Pracující však musí čelit velkému množství rizik. Setkávají se zde s nebezpečnými nástroji, pesticidy a dalšími chemickými látkami. Často nepoužívají ochranné pomůcky a postupují zvýšenému riziku poranění, v některých případech jde dokonce i o smrtelná zranění (Ibid.).

Dalším typem, který je pro Afriku obvyklý, jsou hazardní práce. Do tohoto typu práce spadá jakákoliv práce, která je pro dítě fyzicky náročná a má dopad na morální a psychický vývoj dítěte. Jedná se zejména o práci v podzemí, ve výšce, pod vodou, činnosti s nebezpečnými materiály a technikou a práce trávající dlouhé hodiny.

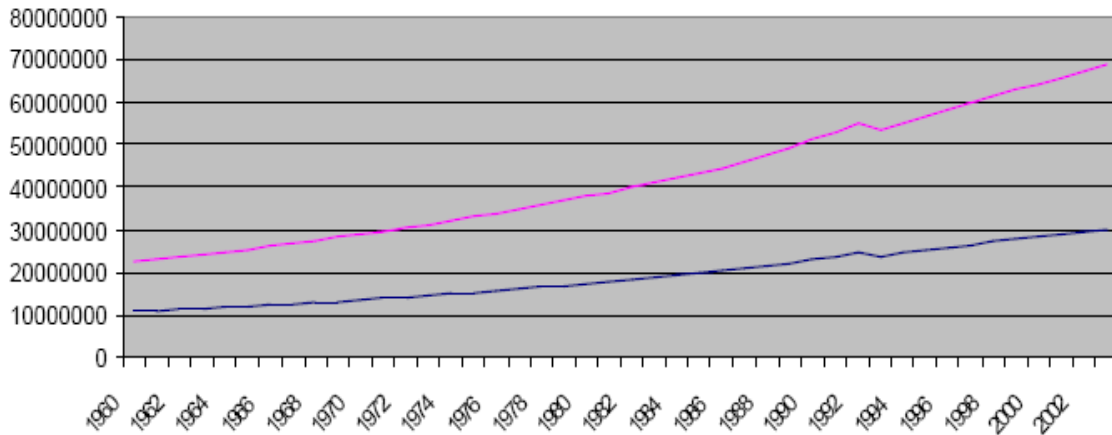
Do hazardních prací je zapojeno 28,8 milionů, v procentním vyjádření je situace v Subsaharské Africe nejvážnější – 10 % pracujících dětí (ILO, 2013). Jelikož se jedná o velice citlivé téma, povědomí o této činnosti je velice malé. Některé formy prací bývají stále neviditelné skrze obtížný monitoring. Pracovní kontroly nemají právo vstupovat do soukromých dílen či domů, kde je tato činnost vykonávána a tak je celá situace ztěžována.

V zemích jako je Somálsko, Súdán, Etiopie, či Togo pracuje až polovina všech dětí. Kromě sektoru zemědělství se s dětskou prací můžeme setkat ve službách, průmyslu, ale také v dalších nezákonných aktivitách jako je prostituce, pornografie, či prodej drog (Bass, 2004).

6.3 Etiopie

Etiopie se svými 80 miliony obyvatel patří mezi země subsaharské Afriky s nejvyšším výskytem dětské práce. Jak si můžeme povšimnout z grafu č. 1 níže, země je svědkem velice rychlého populačního nárůstu. Tento rychlý populační růst vedl k výraznému navýšení pracovní síly. V roce 2005 se stala po Nigérii nejlidnatější zemí v subsaharské Africe. Více než polovinu obyvatel tvoří lidé pod 24 let. Osoby ve věku 65 let a více představují pouze 3 % z celkového počtu obyvatel. I přes výrazný pokles dětské úmrtnosti je zde značně nízký věk dožití, který byl pro rok 2005 44 roků.

Graf 1: Růst populace a pracovní síly v Etiopii

Zdroj: Guarcello, Lyon & Rossati, 2006

Ačkoliv tato země patří mezi nejkrásnější v Africe, až 80 % všech dětí se setkává s režimy, které jsou pro ostatní žijící děti nepředstavitelné. Některé z těchto dětí pomáhají svým rodičům v domácnostech, ale většina z nich jsou na tom o dost hůře. Nejčastěji se angažují v zemědělství a hornictví.

Jak si můžeme povšimnout z tabulky níže, pracovalo zde v roce 2012 ve věku 5 – 14 let 22 % dětí (5 545 319), z toho navštěvovalo školu 54 % a 17 % kombinovalo vzdělávání ve školách s prací.

Tab. 2: Počet pracujících a studujících dětí

Kategorie	Věk	Procenta
Pracující děti	5-14	22
Děti navštěvující školu	5-14	54
Děti kombinující školu s prací	7-14	17

Zdroj: UNITED STATES DEPARTMENT OF LABOR, 2012

Země je známá také vysokou mírou úmrtnosti způsobené AIDS a dalších závažných onemocnění, které mají za následek mnoho úmrtí, tudíž je zde velké množství dětí žijících bez rodičů. Často jsou děti nuceny živit další sourozence, či se starat o nemocné rodiče (Milkias, 2011).

Na pracovní činnosti se podílí $\frac{3}{4}$ dětí a průměrná pracovní doba činí 30 hodin. Zarážejícím faktem je, že děti ve věku 4 let mají 21 % míru účasti na pracovních trzích. Ve studiích autorů bylo zjištěno, že více než 22 hodin práce týdně značně ovlivňuje školní docházku dětí a více než polovina tuto hranici již překročila. Jak ukazuje tabulka níže, zvýšení pracovních hodin má velice negativní dopad na tvorbu lidského kapitálu u dětí (Debebe, 2010).

Tab. 3: Počet pracujících dětí a odpracovaných hodin

Kategorie	Práce v domácnostech	Práce v zemědělství	Práce celkem
Procento pracujících dětí	67,60 %	56,54 %	85,60%
Odpracované hodiny za týden	21,27	24,98	33,2
Procento dětí, které pracují více než 22 hodin týdně	22,91	23,48	51,92

Zdroj: Debebe, 2008

Druh práce se významně liší mezi městem a venkovem. Zatímco na vesnicích pracuje každé dítě v zemědělství, ve městech je nejdůležitějším zdrojem odvětví služeb. Ve městech mají děti taktéž větší příležitosti ke vzdělání (Guarcello, Rosati, 2007).

6.3.1 Práce v zemědělství

Zemědělství je svým 40 % podílem na HDP a 60 % exportem největším odvětvím v Etiopii. Podle Světové banky zaměstnává 85 % obyvatel (WORLD BANK, 2012).

Rodiče své děti zaměstnávají v zemědělství od velice nízkého věku. Vystavují tak své potomky značným rizikům. Děti zvedají těžké náčiní a při pastvě dobytka se dostávají do kontaktu s nebezpečnými nástroji, špatnou hygienou, což vede k epidemiím, apod. (United States Department of Labor, 2012).

V drtivé většině děti vykonávají zemědělské činnosti na rodinných farmách bez mzdy (okolo 90 %), pouze pro obživu. U mladších jedinců je pravděpodobnější práce v zemědělství, s nárůstem dovedností a zkušeností se přesouvají do dalších odvětví v oblasti výroby či služeb mimo rodinné podniky (Guarcello, Rosati, 2007).

6.3.2 Obchodování s dětmi

Podle organizace ILO se na světě prodává asi 980 000 – 1 250 000 dětí.

Podle protokolu z Palerma, kde je obchodování s lidmi definováno, jde o přepravu, přemístění anebo přijetí dítěte za účelem jeho opětovného využití. Může být použita síla (ale nemusí) nebo třetí osoba. Ve více případech se však jedná o nedobrovolné opuštění domova, či unesení dítěte do jiné země (ILO, 2009).

Obchodování s dětmi se řadí mezi nejhorší formy dětské práce. Více než polovina pracujících dětí na světě vykonávají tento druh práce. U starších dětí se dokonce zvyšuje (nejvíce ve věku 15 – 17 let). Nyní se rozmáhá myšlenka bojovat proti tomuto výkonu práce u mladistvých, 173 zemí se zavázalo k boji proti nebezpečí, kterému je dítě vystavěno (IPEC, 2011).

Právě v Etiopii je tato situace velice vážná. Podle dat ILO se zde za rok obchoduje cca s 20 000 dětí ve věku 8 – 14 let. V zemi je sice obchod s dětmi nelegální, ale společností tolerovaný. Obyvatelé vesnic berou dětskou práci jako zcela běžnou věc a nutnou pro každodenní přežití. Proto rodiče často své děti podporují v hledání práce a očekávají, že se jejich děti v práci vzdělávají a získávají nové zkušenosti pro budoucí život. Právě u této formy práce jsou dívky „nalákány“ na velice vysoké výdělky a prostituci berou jako správné rozhodnutí a příležitost pomoci své rodině vymanit se z chudoby (Kovaříková, 2011).

Problém se nevyskytuje pouze v hlavním městě, ale téměř po celé Etiopii. Je velice obtížné zaznamenat přesné údaje související s dětskou prostitucí, ale počty nám ukazují, že případů stále rychleji přibývá. Při dotazování dětí bylo zjištěno, že více než polovina dětí se touto činností začala zabývat před dosažením 16 let a to při 6 hodinové práci denně (Peebles, 2012).

Zprostředkovatelé většinou posílají dívky z vesnic do větších měst, někdy i na Blízký východ (Libanon, Saúdská Arábie a Spojené arabské emiráty). Ty šťastnější, které zůstanou ve svém rodném městě, se pak uchytí například jako pomocná síla v továrnách, tkalcovských dílnách farmách, v obchodech, či na plantážích (Kovaříková, 2011).

Existuje mnoho druhů prostituce. Některé dívky se zapojily do spolupráce s nočními kluby, bary či nevěstinci, jiné si přivydělávají přímo na rohu ulice, kde čekají na zákazníky (Ibid.).

V roce 2006 byla provedena studie, jejímž cílem bylo zjistit povahu poruchy chování a vliv na zdraví mladých pracujících Etiopanů ve věku od 8 do 15 let.

Bylo dotazováno celkem 2000 dětí ze 4 měst v Etiopii. Průměrný věk pracujících byl 13 let.

Na otázku: Jaké jsou nejčastější důvody dětské práce v těchto oblastech, bylo nejčastěji uvedeno:

- Děti chtějí pomáhat svým rodičům s placením školného.
- Potřebují peníze na jídlo a hygienické potřeby a ošacení.
- Z dětí se stali sirotci.
- Jejich rodiče jsou nezaměstnaní anebo nemocní.
- Z přesvědčení svých rodičů, kteří nemohou sehnat práci (dětská práce je pro zaměstnavatele výhodnější právě díky nižším výdělům)
- Potřebují peníze na drogy, cigarety, či další západní vymoženosti.

Děti zapojené do dětské práce si po zbytek života nesou těžké následky. Především je ovlivněn jejich tělesný a duševní vývoj, což může mít destruktivní vliv na dítě a může vést k nevratnému poškození. Mezi nejčastější důsledky patří především problémy se spánkem, anorexie, únava, větší sklon ke drogám a alkoholu, přenos sexuálních chorob a infekcí, problémy s růstem, apod. (Fekadu, Giorgis, 2008).

6.4 Demokratická republika Kongo

Země se svými 70 miliony obyvatel vlastní obrovské množství nerostných surovin. Nejznámější částí s nejvyšším výskytem mědi je Katanga. Tato provincie se nachází na jihu země a patří do tzv. Měděného pásu. Mimo jiné se zde těží i cín, uran, radium a kobalt a vyskytují se tu významná naleziště diamantů. Právě díky těmto darům by tato země měla patřit mezi bohaté a vyspělé, avšak pravdou je, že obyvatelé žijí v extrémní chudobě. Příčinou je korupce, politická nestabilita a porušování lidských práv. Všechny tyto problémy jsou ještě více prohlubovány díky aktivitám zahraničních těžebních korporací. Až 90 % těžby je vyváženo do Číny, která se zde angažuje již po mnoho let (AMNESTY INTERNATIONAL, 2013).

Porušování pracovních podmínek úzce souvisí s prací mladistvých. Vyskytují se zde nejhorší formy dětské práce. Děti jsou zde nuceny pracovat s těžbou, což přináší negativní následky. Podle UNICEF se zde děti angažují především v hornictví, zemědělství, ale i jako dětsí vojáci, dívky jako služebné. Musí pak čelit zvýšeným rizikům při své každodenní činnosti.

UNICEF uvádí, že téměř čtyři z deseti dětí ve věku 5 – 14 let jsou dělníci, přičemž zákon o ochraně dítěte stanovuje minimální věk nástupu do práce 16 let a zakazuje práci ohrožující jejich zdraví a vývoj (UNICEF, 2013).

Podle údajů UNESCO z roku 2010 zde pracovalo 3327806 dětí (16,9 %), 67,1 % dětí navštěvovalo školu a 16,2 % kombinovalo práci se školou.

Přístup ke vzdělání je silně ovlivněn ozbrojenými konflikty. Děti, které se musely stát vojáky a opustit školy, jsou posléze odvezeny do různých vojenských táborů, často odloučení daleko od rodiny a musí tak svůj život vystavovat značnému nebezpečí.

6.4.1 Dětsí vojáci

Pojem dětský voják zahrnuje děti pod 18 let, které se pohybují v ozbrojených konfliktech. Častěji do této skupiny spadají chlapci, ale setkáme se i s dívkami. Dívky tvoří až 1/3 dětských vojáků a jsou nuceny přežívat s nižšími nároky než chlapci. Důvodů, proč se stanou, ať už dobrovolně nebo s donucením, dětskými vojáky se nám naskytuje hned několik. Nejčastěji se jedná o rodinné důvody a problémy spojené s chudobou. Výzvou můžou být i nově získané zkušenosti a celkové vybudování lepší budoucnosti. Často se naskytne myšlenka o vydělání si peněz na studia či opuštění dané lokality. V horších případech dívky vyrůstají přímo v těchto skupinách již od narození a z bezpečnostních důvodů zde i zůstávají. V průběhu dospívání je zde zcela běžné znásilňování od starších vojáků, zneužívání, vydírání a verbování k různým činům proti jejich vlastní vůli. Mimo jiné poslouží také jako špioni a informátoři, čímž často riskují svůj život (Wessells, 2006).

Nejvíce dětských vojáků se nachází v Africe, ale i Blízký východ či Latinská Amerika nejsou výjimkou.

Zpráva z roku 2013 (Trafficking in Persons Report), vydaná americkým ministerstvem, identifikovala 10 zemí, které používají dětské vojáky ve svých vojenských operacích. Patří mezi ně Středoafriická republika, Čad, Demokratická republika Kongo, Myanmar, Rwanda, Somálsko, Jižní Súdán, Súdán, Sýrie a Jemen (Trafficking in Persons Report, 2013). Podle jiných zdrojů děti bojují ve více státech, některé údaje označují dokonce více než 30 států světa. V těchto oblastech, které jsou často postiženy válkami a jinými konflikty, jsou děti nuceny bojovat za svoje území. Vše probíhá tak, že jsou děti nejčastěji odebrány své rodině, často za použití fyzického násilí, uneseny od své rodiny a převezeny do bojové zóny.

Tento problém není žádnou novinkou, sahá až do historie, kdy byly děti často využívány k bojům ve válkách. Děti jsou právě díky jejich psychické a fyzické oddanosti vhodné do náborů a nasazení do bojových situací. Lehce se s nimi manipuluje a jsou příliš mladé na to, aby si uvědomovaly následky (HUMAN RIGHT WATCH, 2007).

Protokol II z roku 1977 zakazuje účast osob mladších 15 let v ozbrojených konfliktech. Také podle čl. 38, Úmluvy o právech dítěte by měl stát zavést taková opatření, aby se osoby mladší 15 let neúčastnily bojů. V určitých částech světa je však dodržování těchto práv nemožné (HUMAN RIGHT WATCH, 2003).

V roce 2006 byl prezident Lubanga obviněn z náborů dětí mladších 15 let a jejich využití v účasti v nepřátelských akcích. Mezinárodní trestní soud vydal vůbec první rozsudek, jehož úkolem je soudit pachatele za páchaní válečných konfliktů. Byl obžalován se spolupachatelem Josphehem Konym. Všechny ozbrojené skupiny v Ituri měly ve svých řadách velký počet dětí. Jak zde zesílila válka, nábor dětí se dramaticky zvýšil. Děti ve věku sedmi let, včetně dívek byly nasazeny do vojenských jednotek. Thomas Lubanga zneužíval tyto nevinné děti, ačkoliv se jedná o vystudovaného psychologa. Děti nutil požívat drogy a alkohol (ČT 24, 2012).

Využívání dětí v bojích je bráno jako jedna z nejhorších forem dětské práce. Jak už bylo zmíněno, existuje několik úmluv a konvencí, které by měly těmto činům předejít, ovšem udržení těchto zákonů v daných zemích je zcela nemožné. Bylo by třeba ukončit veškeré konflikty, snížit chudobu a hlavně zvýšit šíření informací o tomto tématu.

Posílání dětí do ozbrojených konfliktů je označeno jako válečný zločin Římským statutem Mezinárodního trestního soudu, kde je však určen minimální věk 15 let. Existuje také tzv. Opční protokol (The Optional Protocol to the Convention On the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict). Ten se snaží o zachování práv dítěte a zakazuje jakýkoliv přesun dětí, ať už dobrovolný nebo povinný, do ozbrojených konfliktů do 18 let (Opční protokol, 2000).

Existuje také spousta organizací, snažících se o navrácení dětských vojáků zpět do rodin a postupné odstranění jejich traumat. Humanitární pracovníci mají za úkol se s dětmi sblížit a snažit se vžít do jejich situace a děti se tak snaží vyrovnat se svojí minulostí. S vyrovnáním minulosti jim pomáhají určité terapie, ale především začlenění se do normálního života a chování do školy. Mezinárodní organizace World Vision se stará o bývalé vojáky a o jejich duševní terapii (Klicperová, 2011).

6.4.2 Práce v dolech

Těžba, hospodářská činnost, díky které je v této zemi zaměstnáno asi 15 % obyvatelstva, zahrnuje dětskou práci a opět ji můžeme zařadit mezi nejhorší formu dětské práce.

Nekonečné konflikty zde vytvořily živnou půdu pro své využití. Výsledkem je vzestup počtu mladých horníků – dětí. Tyto těžby se výrazně zvýšily díky zvýšené poptávce po kobaltu.

Děti jsou zaměstnávány v dolech z důvodu co největšího ušetření nákladů na pracovní sílu a v daných situacích a lokalitách je jejich zaměstnání ekonomickou nutností. Nejvíce jsou zaměstnávány v oblasti Katanga, která se nachází na jihu Demokratické republiky Kongo. Jedná se o území, které je zasaženo vnitřními spory a konflikty. Nachází se zde obrovská ložiska s mědí a především naleziště diamantů. Ačkoliv jsou tato ložiska velice bohatá a díky nim by mohla země zažít nárůst HDP a snížit tak chudobu, potýká se s extrémní chudobou. Více než polovina obyvatel žije pod hranicí chudoby a pod 1 dolar na den. Těžba je v této oblasti významná, neboť zaměstnává své obyvatele. Těžba v této oblasti je prováděna tradičními způsoby bez mechanizace (Tsurukawa, Prakash, Manhart, 2011).

Děti pracují dlouhé hodiny, dle průzkumů téměř 50 % respondentů uvádí, že pracuje více než osm hodin denně a věk se pohybuje okolo sedmi let. Děti nad 15 let pracují i déle. Peníze, které si vydělají, neodpovídají jejich výkonu a často nepokryjí ani jejich nejdůležitější potřeby. Práce dětí je zde považována za společenskou aktivitu. 93 % dětí tvrdí, že by s prací skončily, pokud by byla možnost návštěvy škol či se naskytla jiná nabídka možnosti získání peněz. Pouze 7 % dětí se domnívá, že jejich rodina nemá šanci přežít bez jejich měsíčního příspěvku. Jiné děti přidávají přibližně 35 % svého výdělku rodině, dalších 25 % na školní výdaje a zbytek jim zůstane na vlastní potřeby, které však často utratí za alkohol a drogy (Tsurukawa, Prakash, Manhart, 2011).

Pracovní podmínky zde nejsou ideální a není zde brán ohled na děti pod 18 let. Děti se pohybují ve velice nebezpečném prostředí a pracují téměř bez pomůcek a vhodného oděvu. Od dospělého člověka se liší svými fyziologickými charakteristikami, čímž jsou náchylnější k úrazům. Často dochází k sesuvům půdy a děti tak podléhají vážnému zranění, např. při pádu kamenů. Někdy tyto nehody vedou až k smrti dítěte (Hahn, Kacapor, Hayes, 2013).

Malý vzrůst dětí usnadňuje snadnější přístup do hlubokých jam. Často nosí těžké pytle a dochází tak k poškození jejich obratlů (Marrion, 2013).

V dole Copperbelt pracuje 28 % dětí, což činí přibližně 25 000 dětí pod 15 let. Dalších 14 % jsou pracovníci od 15 do 17 let. Mladší děti vykonávají lehčí úkoly (třídění, umývání, prosévání), starší se potom zabývají kopáním a dopravou.

Během posledních pár let se na základě informací dostala více na povrch daná fakta, která souvisí s dodržováním podmínek a především lidských práv. Ačkoliv nebylo jednoduché zjistit potřebná data přímo od lidí a hlavně dětí, které práci v dolech vykonávají, byly přijaty právní předpisy konfliktů a nové zákony o ochraně (Hahn, Kacapor, Hayes, 2013).

Bohužel není snadné tuto problematiku regulovat právě kvůli firmám, které z této těžby mají obrovské zisky a snaží se často určitá fakta popírat. To je důvod, proč se UNICEF zaměřuje na prevenci zneužívání dětí. Spolu s partnery spolupracuje proti psychickému a fyzickému nebezpečí, které vznikají prací v dolech a snaží se vynaložit veškeré úsilí, aby se děti mohly vrátit zpět do normálního života, dětství a navštěvování škol (Marrion, 2013).

7 Dopady dětské práce

Dětská práce je začarovaný kruh, co se týče chudoby. Je její příčinou, ale také důsledkem. Rodiče nejsou schopni uživit svoji rodinu a často věří, že díky dětské práci si dítě vydělá na budoucí návštěvy škol, což není tak jednoduché, jelikož si většinou dítě vydělá stěží na uživení. Chudoba často přechází z generace na generaci a děti berou práci jako běžnou věc a často je tato forma z chudoby nedostane. Děti, které nemají dostatečné vzdělání, neumí číst a psát, jsou negramotné. V budoucnu jim chybí zkušenosti a nemusí se jim podařit získat výdělečnější práci.

Pracovní podmínky, které se mohou zdát bezpečné pro dospělé, většinou neodpovídají vhodným podmínkám pro práci dětí. Děti každý den vystavují své zdraví mnoha rizikům spojených se svojí prací.

Čím dříve začnou děti pracovat, tím více se to projevuje na jejich zdraví později v dospělosti, jsou náchylnější k nemocem a dožívají se nižšího věku (Fassa, Parker, Scanlon, 2010).

Jelikož tělo dítěte není vyvinuté, potřebují více odpočinku a také mají vyšší potřebu výživy. Dlouhé hodiny bez pauz mohou způsobit únavu a podvýživu z nedostatečného příjmu potravy. Únava pak značně zpomaluje jejich práci, za což mohou být následně potrestány.

Rodiče, zvláště kvůli nevzdělanosti, si často nejsou vědomi následků, které vznikají posíláním svých dětí do práce. Někdy nemají nejmenší tušení, s jakými podmínkami se jejich potomci setkávají (Fassa, Parker, Scanlon, 2010).

Studie ukazují, že v případech zvedání těžkých předmětů (např. práce v dolech), může být narušen růst kostí anebo dochází k častým zraněním.

Dále pak může nastat riziko ztráty sluchu. Studie týkající se expozice hluku nám ukazují, že mladí pracovníci jsou náchylnější ke ztrátě sluchu na daných pracovištích. Tato místa jsou nevhodná i pro dospělé, právě díky nedostatku ochranných pomůcek.

Kombinace nezkušeností dětí a špatného pracovního prostředí je velice důležitým faktorem při vzniku zranění. Vyšší výskyt nehod způsobených na pracovištích u dětí, je způsoben mnoha faktory. Mezi nejhlavnější můžeme zařadit:

- Nedostatečné školení a dohled nad prací staršími osobami – podle studií je pouze 50 % dětí proškoleny a seznámeno s danými riziky
- Nezkušenost
- Nelegální práce – většina úrazů vzniká právě v zaměstnáních, které jsou neakceptovatelné pro daný věk pracovníka a které porušují pracovní zákony
- Podvýživa, únava a další zdravotní problémy (Fassa, Parker, Scanlon, 2010).

8 Role firem a mezinárodních organizací usilujících o odstranění dětské práce

K tomu, aby se snížil počet pracujících dětí, je potřeba především zvýšené šíření informací. Aby se tyto informace šířily efektivně a dostaly se k co nejvíce lidem, musí tyto informace šířit subjekt, který má velký vliv na chování lidí a dokáže ovlivnit jejich další rozhodnutí (Clark-Bennett, Hodne, Sherer, 2004).

EU hraje v ochraně proti zneužívání lidských práv významnou roli a má určité pravomoci.

Evropská unie deklarovala od evropských firem očekávání zavádění pracovních norem k odstranění dětské práce. Tento závazek očekává aplikaci nejen v členských státech, ale i v zemích mimo EU.

Mezi největší projekt vydaný Evropskou unií patří Stop dětské práci, kterou realizuje Člověk v tísni. Součástí jsou i nizozemští partneři HIVOS a ICN, dánská organizace IBIS a italská organizace Cesvi. Tento projekt je financován Evropskou komisí z EuropeAid.

Její působnost založena na teorii změny. Předpokladem je oslovit podniky k řešení a vyžaduje tlak ze strany vlád a spotřebitelů (Koolwijk, 2014).

Kampaň se snaží o eliminaci dětské práce v rozvojových zemích a angažuje se především v subsaharské Africe. Klade si za cíl zvýšení vzdělanosti a tím postupné odstraňování dětské práce. Zkoumá vliv spotřebitelských rozhodnutí, se kterými se setkáváme každý den a upozorňuje na postavení politik a firem, které by měly zvýšit své úsilí odstranění dětské práce ze svých dodavatelských řetězců (ČLOVĚK V TÍSNI, 2013).

Kampaň vytvořila určitá pravidla, kterými by se měly řídit všechny firmy, které mají své výrobní jednotky v zemích s výskytem dětské práce.

Cílem akčního plánu je:

- Boj proti dětské práci zvýšením úsilí na prosazování pracovních práv a zapojení dalších subjektů (nevládní organizace, vláda, apod.)
- Zapojení dodavatelských firem do tohoto procesu a v případě nalezení porušování lidských práv ukončit spolupráci s těmito firmami

- Zaměření se na nejhorší formy a další druhy dětské práce, které zakazují dané úmluvy Mezinárodních organizací
- Zajistit dětem, které byly zapojeny do těchto forem, plnohodnotné vzdělání.

V rámci projektu „Zvyšování povědomí o otázkách rozvoje a podpory rozvoje vzdělávání v EU“, jehož cílem je odstranění všech forem dětské práce do roku 2015 a získání kvalitního vzdělání pro všechny děti, je mobilizovat veřejnost, podniky a politiky EU a jednat na podporu dětské práce především ve venkovských oblastech v subsaharské Africe. Pro tento projekt, který trval od roku 2011 a skončil v únoru 2014, byl kladen důraz na určitá odvětví v soukromém sektoru, dohlížel na dodržování určitých podmínek a zaznamenával pozitivní změny.

Výrazné změny k lepšímu byly zaznamenány v Ugandě, Etiopii, Ghaně, Zimbabwe a Keni, kde byla založena tzv. „Pásma bez dětské práce“. I přes některé nedostatky (nepříliš formální koordinace) se tento projekt jeví jako účinný. Získal si poměrně širokou škálu publika a především podporu. Nejintenzivněji se projevil v Nizozemí (Koolwijk, 2014).

8.1 Člověk v tísní

Již od roku 1992 působí v těch nejkrizovějších situacích a poskytuje humanitární pomoc, rozvojovou spolupráci a podporuje lidská práva. Za dobu působnosti se může zařadit mezi největší a nejúspěšnější neziskové organizace ve střední Evropě vůbec.

Dlouhodobě spolupracuje s OSN, především s WFP (World Food Programme, UNHCR (United Nations Commissioner for Refugees), UNICEF (United Nations Children's Fund), apod. Potřebné zdroje získává přímo od fondů EU, ale také od zdrojů získaných prostřednictvím implementačních agentur Unie, výnosy z veřejných sbírek, dary fyzických osob, dary právnických osob, tržby za vlastní výrobky, apod. (ČLOVĚK V TÍSNĚ, 2013).

8.2 Kampaň „Stop dětské práci“

Mezinárodní kampaň „Stop dětské práci – je lepší chodit do školy“ se snaží upozornit veřejnost na problém spojený s předností práce nad návštěvou škol. Cílem kampaně je dosáhnout jednoho z Rozvojových cílů tisíciletí, kdy by každé dítě mělo získat nepřerušené a kvalitní vzdělání po dobu nejméně 8 – 9 let (ČLOVĚK V TÍSNI, 2013).

9 Řešení

9.1 Fungující finanční trh

K odstranění dětské práce je zapotřebí snížení chudoby. K tomu, aby došlo ke zvýšení hospodářského růstu těchto zemí, je potřeba zásah vyspělých států.

Příliv investic by mohl pozitivně ovlivnit, jak zvýšení výdělků pracovníků, tak zlepšení infrastruktury.

9.2 Zvýšení informací

Významnou změnou může být zvyšování informovanosti o dopadech dětské práce. Ačkoliv se může v rozvinutých zemích zdát dětská práce jako neznámý jev, opak je pravdou. Každý den se setkáváme s dětskou prací, aniž bychom si to uvědomovali. Málokdo si připustí, že to, co si každé ráno obléká, může mít velice blízko k dětské práci.

Otázkou zůstává, pokud si lidé přestanou kupovat oblečení, které bylo vyrobeno dětmi, zmizí dětská práce?

Každý se může zapojit do boje proti dětské práci. Stačí se zajímat o problémy, které se vyskytují v rozvojových zemích a sledovat dané zprávy v médiích. Jako spotřebitel by se měl člověk zajímat o informace spojené s původem zboží a snažit se zjistit, kým byly výrobky vyrobeny. Řešením může být zakoupení výrobku s ochranou značkou Fair Trade. Tato značka zaručuje, že ten, kdo má podíl na výrobě, dostal za práci dostatečně zapláceno a statek nebyl vyroben dětmi.

Jak už bylo zmíněno, každá firma se může zapojit a přijmout tzv. Společenskou odpovědnost firem.

Je vytvořen Akční plán pro firmy, který obsahuje pravidla, kterými by se měla daná firma řídit.

Česká republika podepsala v roce 2000 Deklaraci tisíciletí. Zavázala se tak splnit Rozvojové cíle tisíciletí, k nimž patří poskytnutí základního vzdělání všem chlapcům a dívkám na světě. Dodržení těchto cílů by bylo možné pomocí těchto doporučení:

- Podpora návrhů na zvyšování financí, které plynou na rozvojovou a humanitární činnost.
- Sledovat tok peněz plynoucích na zahraniční rozvojové projekty, které podporují vzdělání a boj proti práci dětí
- Zvýšení úsilí o vyšší zájem ČR v oblasti v naplňování cílů
- Podpora opatření, která způsobí zvýšení růstu zemí, avšak nikoliv na úkor práva obyvatel
- Dodržovat mezinárodní úmluvy upravující dětská práva a přístup ke vzdělání

(ROZVOJOVKA, 2014).

9.3 Zvýšení vzdělanosti

Státy by měly zavést dostupné vzdělání pro všechny děti bez rozdílu. Spousta rodin si skrz finanční situaci nemůže dovolit financovat výdaje se školou spojené. Pokud by se stalo školství vyspělejší, děti by neměly dostatek času na práci. Z dlouhodobého hlediska se tato možnost zdá být pozitivní. Děti získají potřebné vzdělání, zajistí si tak lepší budoucnost a získají větší příležitost na pracovních trzích.

Mezi lety 1990 a 2011 se díky UNICEF podařilo zvýšit počet dětí navštěvujících školu, počet se zvýšil z 33 % na 50 %. UNICEF rozvíjí mnoho projektů na podporu dětí a umožňuje jim získat základní vzdělání. Staví nízkonákladové školy, kde se neplatí školné a děti zde nejsou povinni nosit uniformy. Hlavní myšlenkou je fakt, že si školy staví sami obyvatelé vesnic. Materiál a nářadí jim poskytuje organizace. Zajišťuje také přípravu učitelů, vybavení škol a učební pomůcky.

Dalším známým projektem, ve spolupráci s Nadací Nelsona Mandely, je tzv. „Školy pro Afriku“. Projekt je významný pro svůj výskyt v oblastech, kde je nejvíce znevýhodněných dětí, především dívek, sirotků a dětí z extrémně chudých rodin. (UNICEF, 2004). Velice znepokojujícím faktem je, že v oblastech subsaharské Afriky jsou investice do vzdělávání nejnižší, ačkoliv jsou tam potřeba nejvíce.

10 Závěr

Dětská práce je závažný problém, kterému je potřeba věnovat více pozornosti. Důvodem, kterým jsou děti nuceni pracovat, je často chudoba. Ale rozhodně není jediným spouštěcím faktorem. Ve většině rozvojových zemích je problém vymoci si svá práva. Lidé si tam neuvědomují, že kdyby se odstranila dětská práce, zvýšila by se poptávka po práci pro dospělé a ti by tak mohli získat lepší pracovní podmínky a vyšší platy. Ve skutečnosti však dětská práce snižuje celkovou cenu práce na trhu.

Můžeme se ptát, zda je chudoba příčinou či důsledkem dětské práce. Podle odborníků jsou tyto vazby úzce spojeny, avšak spíše platí příčina, kdy rodiny nemají jinou možnost. Ovšem chyba je i na straně kupujících lidí z vyspělých zemí, kteří jsou často neinformovaní anebo si neuvědomují, čím vším si musí ti, co tyto výrobky produkují, projít. Děti pak nemají právo na osobní rozvoj, respektive na vzdělání, které je pro ně nejdůležitější.

V práci jsem se zabývala zeměmi v Subsaharské Africe a to Etiopií a Demokratickou republikou Kongo, kde je situace velice vážná. Díky organizacím však dochází k eliminaci, i když je to velice složité. Firmy, které děti zaměstnávají, mají pouze vidinu zisku a nejsou si vědomi následků. Nerespektují dané normy, předpisy a práva pracujících, což se pak odráží na zdraví dětí. Porušování lidských práv je problémem ve všech chudinských státech. Velikou roli na odstranění dětské práce hrají mezinárodní organizace UNICEF a ILO, které se snaží o zpřísnění daných podmínek a dodržování lidských práv v těchto postižených oblastech a díky nim se čísla pracujících dětí snižují. Některé programy a projekty mají velice pozitivní výsledky, ačkoliv spolupráce s danými firmami je někdy těžko uskutečnitelná.

11 Summary

Child labour is a serious problem which needs more attention. The reason why children work is mostly the attempt for poverty. However it is certainly not a triggering factor. The main problem in most developing countries is that people are not able to enforce their rights. People still did not realize the fact that if they eliminate child labour, it would increase the demand for labour for adults who would be able to obtain better working conditions and higher salaries. In fact, child labour reduces the overall cost of labour on the market. We can just speculate if poverty is the cause or consequences of child labour. According to experts, those contexts are closely linked. However the real true is mostly the situation that families do not have other solution. But the fault is also on the customer's side, who decide to buy products from developed countries. Perhaps they are not well informed about these issues or did not realize who made these products. Even children do not really know about their rights for personal development or education which should be the most important issues for them.

In my work I am concerned with countries of sub-Saharan Africa, which includes Ethiopia and the Democratic Republic of Congo where the situation is found to be very serious. Organizations are eliminated and it is very complicated. Companies which employ children focus only on the profit. They do not respect rules, regulations and worker's rights. It reflects in the health of children. Violations of human rights appear in all of the poor states. Huge actors in the process of elimination of child labour are international organizations such as UNICEF and ILO which seek to tighten the conditions and respect of human rights. Some programmes and projects have very positive results although cooperation with those companies is sometimes very difficult.

12 Bibliografie

- AMNESTY INTERNATIONAL. *Profits and loss: Mining and human rights In Katanga, Democratic Republic of the Congo*. London, 2013. [online]. [cit. 2014-08-12].
Dostupné z: <http://goo.gl/kiL6aC>
- BASS, L. *Dětská práce v subsaharské Africe*. Lynne Rienner Publishers, 2004, 213 s. ISBN 978-1588262868
- DEATON, A. *Price indexes, inequality, and the measurement of world poverty*. Princeton University, 2010. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/FALczf>
- CLARK-BENNETT, R., CAROL, HODNE, C. & SHERER, J. *Child Labor and Health: Adult education workshop*. Iowa City: The University of Iowa, 2004. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/xom8XC>
- COLEMAN, D. C. *Labour in the English Economy of the Seventeenth Century*. The Economic History Review, 1956. ISBN 9780197262788
- ČLOVĚK V TÍSNI. *Kampaň Stop dětské práci*. Praha 2: Člověk v tísni, 2013. [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://goo.gl/R6qY7U>
- DEBEBE, Zelalem Yilma. *Child Labor, Agricultural Shocks and Labor Sharing in Rural Ethiopia*. Rotterdam, 2010. [online]. [cit. 2014-08-12].
Dostupné z: <http://goo.gl/FG5RYq>
- FALOLA, T. *Pawnship in Africa: Debt Bondage in Historical Perspective*. Westview Press, 1994, 341 s. ISBN 0813384575. [online]. [cit. 2014-08-12].
Dostupné z: <http://goo.gl/puE1v5>
- FASSA, G, PARKER, L., SCANLON, T. *Child labour: A public health and perspective*. Oxford University Press, 2010, 270 s. ISBN 0199558582
- FEKDU, D., GIORGIS, W. *Child labour in Addis Ketema, Ethiopia: A study in mental health*. Sweden: Department of Clinical Sciences, 2008. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/rKZaqY>
- GEDLU, M. *Subsaharská Afrika: problémy demokracie, nacionalismu a mezinárodních vztahů*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998, 119 s. ISBN 80-85864-42-8.

- GUARCELLO, L., LYON S., ROSATI F. C. *The twin challenges of child labor and youth employment in Ethiopia*. Řím: UNICEF, 2006, 63 s. [online].
[cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/NMwqp1>
- GUARCELLO, L., ROSATI, F. *Child Labor and Youth Employment: Ethio-
pia Country Study*. Washington D. C., 2007. [online]. [cit. 2014-08-12].
Dostupné z: <http://goo.gl/dPlkgI>
- HAHN, H., HAYES, K., KACAPOR, A. *Breaking the chain: Breaking the chain*.
California, 2013, 50 s. [online]. [cit. 2014-08-12].
Dostupné z: <http://goo.gl/NX0wPr>
- HRONOVÁ, T., ZAČALOVÁ, P. *Dětská práce. Příčiny, souvislosti, důsledky a řešení*.
Praha: Člověk v tísni. 2012.
- HUMAN RIGHT WATCH. *Democratic republic of Congo*. 2003. [online].
[cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/EpQRLM>
- HUMAN RIGHT WATCH. *Renewed Crisis in North Kivu: Democratic Republic of
Congo*. 2007. 86 s. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/6Clxmn>
- ILLIFE, J. *Afrika a Afričané- dějiny kontinentu*. Vyšehrad Praha, 2001, 375 s. ISBN 80-
7021-468-6.
- ILO. *Training manual to fight trafficking in children for labour, sexual and other forms
of exploitation*. ILO: Geneva, 2009, 65 s. [online].
[cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/X3pA5F>
- ILO. *A Future without child labour*. ILO: Geneva, 2002. [online]. [cit. 2014-08-12].
Dostupné z: <http://goo.gl/xWfjag>
- ILO. *About Child Labour*. IPEC, 2013. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné
z: <http://goo.gl/pvobt>
- ILO. *Conventions on Child Labour*. IPEC. [online].
[cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/AAwrxR>
- ILO. *Marking progress against child labour*. ILO: Geneva, 2013. [online]. [cit. 2014-08-
12]. Dostupné z: <http://goo.gl/QS4DxA>
- ILO. *New ILO Child Labour Report calls for strong focus on Sub-Saharan Africa*. ILO:
Geneva, 2013. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/1e0e28>

- IPEC. *Children in hazardous work: What we know, what we need to do*. 2011, 86 s. ISBN 978922 124918 4. Dostupné z: <http://goo.gl/zue1Uc>
- KLICPEROVÁ, L. *Zabij nebo budeš zabit! Příběhy dětských vojáků*. 2011/11 vyd., Praha: Mladá Fronta, 2011. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/YijfRk>
- KOOLWIJK, T. *Stop Child Labour evaluation*. Amsterdam, 2014, 40 s. Dostupné z: <http://goo.gl/Gm3LzW>
- KOŤÁTKO, J. *Koloniální politika*. Praha: Nakladatelství Pavel Prokop, 1936, 304 s.
- KOVAŘÍKOVÁ, J. *Život malých prostitutek*. Praha, 2011. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/8sTccV>
- LACINA A KOL. *Nejnovější dějiny Afriky*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1987
- MARRION, M. *In the Democratic Republic of the Congo, helping children of the mines find a way out*. UNICEF, 2013. Dostupné z: <http://goo.gl/w6Yso7>
- MILKIAS, P. *Ethiopia. Nations in focus*. ABS-CLIO, 2011, 544 s. ISBN 1598842587
- O'CONNELL, S. *Opportunities and Choices in Explaining African Economic Growth*. Oxford University. N. D. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/JOeNJ8>
- PEČENKA, M. *Encyklopedie moderní historie*. 3. rozš. vyd. Praha: Libri, 1999, 655 s. ISBN 80-859-8395-8
- PEEBLES, G. *The growing child prostitution and human trafficking in Ethiopia should put all Ethiopians to shame*. 2012. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/ekZYyi>
- RAVALLON, CHEN, SANGRAULA. *Dollar a day revisited*. 2008. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/W5saBj>
- REID, R. *Dějiny moderní Afriky od roku 1800 po současnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3079-0
- ROZVOJOVKA. *Jak pomoci*. Praha: Člověk v tísni. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/6dMeqo>
- SCHLICKE, P. *Oxford Reader's Companion to Dickens*. Oxford University Press, 1999. ISBN 978-0-19-866213-6

- THE UNITED NATIONS. *Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings*. 2012. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/HIxU>
- U. S. DEPARTMENT OF STATE. *Trafficking in Persons Report*. Washington D. C., 2013, 63 s. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/Au3Gn5>
- TSURUKAWA, N., PRAKASH, S., MANHART, A. ÖKO-INSTITUT E. V. *Social impacts of artisanal cobalt mining in Katanga, Democratic Republic of Congo*. 2011. 65 s. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/pBYvKe>
- UNESCO. *The hidden crisis: Armed conflict and education*. Paříž, 2011. ISBN 978-92-3-104191-4. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/eJn9qu>
- UNICEF. *Programy pomoci*. Praha, 2004-2014. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/AdPcci>
- UNITED NATIONS STATISTICS DIVISION. *Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings*. New York: UNSTATS, 2013. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/NjNzVn>
- UNITED STATES DEPARTMENT OF LABOR. *Findings on the Worst Forms of Child Labor*. Washington D. C., 2012. Dostupné z: <http://goo.gl/ULRKbi>
- UNITED STATES DEPARTMENT OF LABOR. *Findings on the Worst Forms of Child Labor*. Washington D. C., 2012. [online]. [cit. 2014-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/nc2fV3>
- VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Úmluva o právech dítěte*. 104/1991 Sb. New York, 1989. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://goo.gl/Xqakbu>
- WESSELLS, M. *Child soldiers: From violence to protection*. USA: Harvard University Press, 2009. ISBN 0-674-02359-5.
- WORLD BANK. *Ethiopia: World development indicators*. Washington D. C.: WORLD BANK, 2012. Dostupné z: <http://goo.gl/68eosz>
- ZÁHOŘÍK, J. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2012, 274 s. ISBN 978-80-246-1961-3